

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА, Лариса ГАЙДАЙ (Кіровоград)

ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається значущість творчо-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті наукових підходів, зокрема гуманістичного, компетентнісного, аксіологічного, інтерпретаційного, акмеологічного, зумовлених процесами модернізації вищої педагогічної освіти. Творчо-виконавська підготовка визначається як складне інтеграційне утворення, що містить інноваційну парадигму, передбачає впровадження технологій композиторської творчості і презентує компетентнісні результати, котрі можуть використовуватися в освітньому просторі.

Ключові слова: творчо-виконавська підготовка, гуманістичний підхід, компетентнісний підхід, майбутній вчитель музичного мистецтва.

The paper focuses on the great meaning of the creatively-performing readiness of the future teachers of the music art in the context of the scientific approach as well as humanistic, competitive, valuable, interpretative, acmeologic, which are determined by the modernization of the education. Creative and performing preparation is considered as a complicated integrative formation that contains innovative paradigm, foresees the introduction of the composing technologies, and presents the competitive results that can be widely used in the educative field.

Keywords: creative and performing preparation, humanistic approach, competitive approach, future teacher of the music art.

Постановка проблеми. Сучасний етап динамічного розвитку нашого суспільства, пов'язаний із процесами модернізації в освіті, потребує розв'язання актуальних завдань, зумовлених об'єктивною потребою суспільства у конкурентоспроможних фахівцях, соціальним запитом на нову генерацію педагогічних кадрів, затребуваністю в їхній самостійно-творчій позиції, готовністю до ефективного праці за фахом на рівні світових стандартів, здатністю орієнтуватися в розмаїтті протиріч сучасного світу, адекватно оцінювати навколишню дійсність, демонструвати високий рівень професіоналізму, визначати способи особистісного розвитку і саморозвитку. Ці положення знайшли відображення у державних документах про освіту: «Національній доктрині розвитку освіти в Україні в ХХІ столітті» (2002), «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський простір» (2004), «Концепції трансформації вищої освіти в Україні на початку ХХІ століття» (2007), проєкті «Концепції гуманітарного розвитку України до 2020 р.» (2007), Законі України «Про професійний розвиток працівників» (2012), проєкту Закону України «Про вищу освіту» (2010, нова редакція), які свідчать про спроможність української вищої школи трансформувати освітній простір до європейських освітніх вимог і стандартів й детермінують об'єктивні орієнтири стратегії розвитку вищої педагогічної освіти, яка є поліфункціональною, поліструктурною, і в якій утверджуються пріоритетні тенденції розвитку гуманістично зорієнтованої педагогіки.

Вітчизняними вченими (Н. Гуральник, К. Завалко, О. Єременко, Л. Коваль, А. Козир, О. Михайличенко, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Отич, В. Орлов, Г. Падалка, Л. Паньків, А. Растригіна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Черкасов, О. Щолокова) зроблено значний внесок у теорію та практику музично-педагогічної освіти щодо професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах і художньо-естетичного виховання підростаючого покоління. Втім, наявний досвід вимагає додаткового аналізу процесів модернізації вищої педагогічної освіти, що суттєво впливають на творчо-виконавську підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва як інноваційну в системі вищої музично-педагогічної освіти.

Мета статті – розкрити значення творчо-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті наукових підходів, зумовлених процесами модернізації вищої педагогічної освіти.

Основний зміст статті. Основною тенденцією у розвитку сучасного суспільства є ставлення до людини як найвищої цінності, що детермінує його прогресивні процеси. Виявлення творчого потенціалу особистості, особлива увага до розвитку ціннісно-особистісної сфери кожної індивідуальності, її евристично-творчого потенціалу і духовного світу – основна мета сучасної освіти.

Змістом освіти, зазначає академік І.А. Зязюн, має стати ціннісна свідомість, ціннісне ставлення, що зумовлюється естетичними переживаннями. У монографії «Мистецтво у розвитку особистості» учений визначає цінність як внутрішній, естетичний орієнтир життя, засвоєний суб'єктом, що сприймається як власна духовна інтенція.

Важливим результатом освіти є підготовка учня до життя, до його самовираження в різних галузях діяльності, а для цього, насамперед, потрібно забезпечити готовність учня до навчальної і трудової діяльності, його здатність переносити знання про об'єкт і способи дії з однієї галузі в іншу, формування раціонального стилю самостійної діяльності, здатність застосовувати знання в житті [7: 11].

Відродження духовності в освіті – це та першооснова, на якій тільки й можлива її подальша розбудова. Шлях до цього – гуманізація освіти, суть якої в забезпеченні ґрунтового

загальнокультурного розвитку, формування гармонійної, цілісної особистості. Така освіта є передумовою і суттєвим чинником професійного становлення і самореалізації людини» [2: 52].

Спрямованість на гуманістичні цінності – основний орієнтир вищої музично-педагогічної освіти, яка має визначати зміни пріоритетів з матеріальних цінностей на духовні, з односторонньої орієнтації на масові підходи – на увагу до кожної особистості, відтворити цілісність буття людини, протистояти руйнаціям технократичного мислення, вузькому підходу до усвідомлення сенсу людського життя з позицій бездушного практицизму й утилітаризму [6].

Основне завдання мистецької та музично-педагогічної освіти – підготовка професійної, компетентної, творчої особистості, що розвивається, в якій превалюють духовно-моральні якості; особистості, здатної встановлювати гуманістичний стиль спілкування, розв'язувати завдання гуманного виховання, організувати спільний пошук цінностей і норм поведінки [3].

Гуманістичний підхід до виховання обґрунтовується у працях І. Беха, зокрема в ґрунтовній науковій праці «Виховання особистості». У цій праці особистісно орієнтоване виховання визначається як «утвердження людини як найвищої цінності, на якій ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети» [1: 35]. Внаслідок такого виховання, зазначає вчений, добро стає сутнісним визначенням людини, а істина – засобом розвитку для її духовності. Пропонована вченим технологія особистісно орієнтованого виховання спрямована на реалізацію ідеї співпраці, співтворчості, діалогового спілкування, самореалізації людини у вчинку.

Учитель, професіоналізм якого визначається розвитком ціннісної свідомості і самосвідомості, духовною, моральною, інтелектуальною і методологічною культурою, здатністю до співтворчості і творчості, є суб'єктом педагогічного процесу, головною діючою особою будь-яких перетворень у системі освіти, тому процеси кардинальних перетворень суспільства та школи потребують від учителя переорієнтації його свідомості на гуманістичні цінності та зростання ролі духовності, адекватні характеру творчо-виконавської (інноваційної) і педагогічної діяльності.

Творчість – це могутнє джерело щастя, котре забезпечує людині захищеність та надійність (В. Енгельгард, Хайдеггер Мартін), передбачає «нове бачення, нове рішення, новий підхід, тобто готовність до відмови від звичних схем і стереотипів поведінки, сприйняття і мислення, готовність до самозміни» (І.Бех). У творчості реалізується цілісне об'ємне освоєння людиною світу, тому можна твердити, з одного боку, що вона забезпечує формування людини в бік її універсальності, з іншого, сама може вдосконалюватися тільки завдяки наближенню її творця до ідеалу [4].

Розвиток творчої особистості відбувається упродовж усієї її життєдіяльності й спрямовується на перетворення навколишнього світу й свого „Я”, передбачає не тільки як вона привласнює соціальний досвід і залучається до життя суспільства, але і зміст її (оригінального) ціннісного внеску, що збагачує це життя (В. Радул).

Як інтеграційне утворення, творчо-виконавська підготовка майбутнього фахівця визначає цілісність, унікальність і неповторність особистості, є потужним джерелом формування світоглядних позицій та ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музичного мистецтва, культури художнього сприйняття, професійно значущих особистісних якостей, що виявляються у процесі власного творення й спрямовуються на педагогічну діяльність.

Інноваційною парадигмою творчо-виконавської підготовки майбутніх фахівців є розвиток здатності студента до власної творчості, яка має поступово і поетапно здійснюватись упродовж всього строку навчання в процесі вивчення дисциплін музично-теоретичного циклу із застосуванням інтеграційних зв'язків з іншими фаховими дисциплінами, без яких неможливий повноцінний процес творчо-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що презентує результат і констатує якісно новий рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.

Таким чином, складне поняття «творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» набуває значущості та інноваційності, оскільки передбачає не тільки здатність творчо сприймати, інтерпретувати й виконувати музичні твори (інструментальні, вокальні), що є основним компонентом у процесі творчо-виконавської підготовки майбутніх фахівців, основою розвитку здатності до самотворчості, а й спроможності створювати власні музичні композиції у різних жанрах, стилях і формах: пісні для дітей, окремі музичні твори, музично-театральні постанови, мюзикли, творчі проекти, видовищні заходи, а також володіти методикою навчання, залучати й навчати творчо-виконавській майстерності, сценічно-виконавській інтерпретації студентів інших курсів й інших мистецьких спеціальностей (майбутніх учителів хореографічного та образотворчого мистецтва), встановлювати діалог з аудиторією, виявляти відповідальність та ініціативу у творчо-проектувальній і творчо-презентаційній діяльності в інших навчальних закладах (загальноосвітніх та музичних школах, дитячих юнацьких центрах, школах мистецтв, дошкільних закладах, застосовувати й винаходити власну методику творчо-виконавської діяльності, спонукати до авторської спроможності своїх вихованців.

Проблема духовно-творчої особистості і духовно-творчої діяльності особливої значущості набуває на сучасному етапі соціальних процесів динамізації і глобалізації, темпо-ритму науково-технічного прогресу, що вимагає творчих викладачів і вчителів, здатних до самоперебудови й

саморозвитку, практичної і результативної спрямованості, оновленню набутих знань, їх гнучкого й доцільного застосовування у різних ситуаціях, самостійних і творчих у прийнятті рішень та їх реалізації, адже якість навчання залежить від розвитку творчих можливостей учня, його реакції на новизну, ефекту здивування, переживання, творчого піднесення, емоцій, настроїв, динамізму, гнучкості мислення, сенсорної «відкритості», що має визначену роль в життєдіяльності особистості.

Це зумовило потребу в зміні характеру педагогічної освіти, стало поштовхом для виникнення і впровадження нової освітньої парадигми XXI ст., якою є парадигма результату освіти (компетентнісна освіта) і категорія «креативна психолого-педагогічна технологія» у змісті цієї освіти, сутність якої полягає у творчому підході до педагогічного процесу, генеруванні, розробці ідей, задумів і проєктів у широкому соціальному аспекті життя, суб'єкт-суб'єктних стосунках «учитель-учень», «викладач-студент», «студент-студент».

Компетентнісний підхід «визначається певною ідеєю, концепцією, принципом і центрується на основних для цього категоріях й є сукупністю прийомів, способів у виявленні чогось» [148], створює умови для адаптації майбутніх спеціалістів як активних носіїв нової освітньої парадигми до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах і є одним із пріоритетних та інноваційних.

Слушним є вислів Л.Масол про те, що цілісність світу має опанувати цілісна людина й що «інтегральним центром особистості, котра створює ядро світогляду, є духовно-творча константа, яка постійно збагачується, «опромінюється» різноманітними впливами» [5: 58]. «Привнесення смислу» до будь-якого моменту життєдіяльності, зазначає вчена, робить людину людиною. Саме мистецтво дає змогу особистості засвоїти унікальні смисли людства і створювати свої власні. У такий спосіб, визначається значущість компетентнісного підходу у творчо-виконавській підготовці майбутнього вчителя, у процесі якої духовний потенціал особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва стає джерелом його творчої самореалізації.

Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлюється самою сутністю художньо-інтерпретаційного процесу як основою професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва і є перспективним напрямом розвитку вищої музично-педагогічної освіти, оскільки передбачає «впровадження різноманітних форм діалогічного спілкування та партнерських стосунків між викладачем і студентом, розвиток особистісних якостей, таких, як самостійність у процесі художньо-інтерпретаційного спілкування, вивільнення творчої енергії, толерантність, здатність до рефлексії, артистизм, художня та мовна культура» (Г.Падалка).

Компетентнісний підхід передбачає орієнтацію на студента як на основну цінність, перехід від знання навчального предмета як мети навчання й пріоритету вузькоспеціалізованих завдань до викладання навчальної дисципліни як засобу розвитку цілісної духовно-творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, досягнення високого рівня його індивідуально-психологічних якостей, володіння здатністю до нестандартного розв'язання педагогічних завдань, самостійністю художньо-образного мислення майбутніх фахівців, стимулювання їхньої емоційно-почуттєвої сфери, набуття творчо-виконавських компетенцій під час інноваційної (самостійно-творчої) діяльності. «Багатојрусна» поліфонія творчо-виконавських (аксіологічних, музично-теоретичних, художньо-інтерпретаційних, проєктувально-презентаційних) компетенцій стає наслідком розвитку і саморозвитку, призводить до самонавчання, надає майбутнім фахівцям право діяти й реалізовувати свій творчий потенціал в практичній діяльності, ефективно застосовувати їх в соціально значущих сферах.

Теоретичне підґрунтя творчо-виконавської підготовки майбутніх фахівців складають ідеї щодо гуманістичної основи, духовно-творчого напрямку навчання, національної парадигми професійної підготовки учителів музичного мистецтва, аксіологічної, інтерпретаційної, акмеологічної спрямованості.

Національна парадигма творчо-виконавської підготовки забезпечує соціалізацію майбутніх фахівців, засвоєння ними загальнолюдської та національної культури, передбачає розвиток ціннісно-особистісної сфери у процесі художнього пізнання і вивчення мистецьких творів різних країн і народів, і на основі набутого художньо-інтерпретаційного досвіду створенні своїх власних музичних композицій і творчих проєктів.

Аксіологічні підходи у творчо-виконавській підготовці майбутніх фахівців розглядаються в контексті формування духовної культури, що передбачає розширення художньої ерудованості, здатності до глибокого переживання духовних цінностей, втілених в художні образи, спроможності до адекватної самостійної оцінки життєвих і мистецьких явищ, здатності до духовно-творчої самореалізації.

Ідеї інтерпретаційного підходу реалізуються у створенні можливостей для формування суб'єктивних суджень студентів про мистецькі явища у процесі художнього діалогу з музичними творами; розуміння художньо-стильових особливостей епохи, композиторських шкіл, митців, творів; адекватного відтворення художнього образу в процесі створення власної музичної композиції, авторської художньо-інтерпретаційної версії, сценічно-виконавської презентації творчих групових

проектів як результат навчання та під час проходження педагогічної практики у загальноосвітніх закладах.

Акмеологічний підхід передбачає орієнтацію на досягнення досконалості та результативності творчо-виконавської підготовки студентів і тлумачиться нами як процес формування здатності до оптимального застосування самостійно-творчих технологій на основі глибокого усвідомлення загальнокультурного досвіду людства, змісту мистецьких і власних творів на особистісному рівні в умовах розвитку ціннісно-мотиваційної сфери, що орієнтує майбутніх фахівців на саморозвиток і самовдосконалення, формує їх готовність до майбутньої педагогічної діяльності.

Метою творчо-виконавської підготовки є не тільки підвищення професійного рівня майбутніх фахівців, а й модифікація змісту професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр» і «Магістр» у площину формування здатності до самостійно-творчої діяльності, авторської спроможності, оволодіння мистецтвом власного творення.

Висновки. Вивчення та аналіз вищеназваних наукових праць уможливує розуміння нами гуманістичної основи творчо-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті формування ціннісного ставлення майбутніх учителів до мистецтва, до майбутньої педагогічної діяльності, їх здатності до глибокого осмислення і переживання змісту музичних творів, людських цінностей, втілених в художні образи, адекватної оцінки в процесі сприйняття-інтерпретації, наслідків і результатів власної творчо-виконавської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. / Іван Дмитрович Бех. – Кн.2 К.: Либідь, 2003. – 342 с.
2. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Соціально-педагогічні проблеми розбудови української школи // Рідна школа. – 1993. – №4. – С.51 – 56.
3. Орлов В. Ф. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін: навч.-метод. посіб. / В.Ф.Орлов, О.О.Фурса, О.В.Баніт. – К.: Едельвейс, 2012. – 272 с.
4. Основи художньої культури. Частина 1. Теорія та історія світової художньої культури / За ред. В.О. Лозового, А.В. Анучиної. – Харків: Основа, 1997. – 320 с.
5. Масол Л. М. Компаративні методи опанування мистецьких цінностей у контексті полікультурної освіти / Л. М. Масол // Педагогічні науки. – Вип. 30. – Херсон : Вид-во ХДПУ, 2002. – С. 101 – 105.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Падалка Г. М. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Ржецкий Н. Н. Лекции по педагогике: фундаментальные основы Ч.3 / Н.Н.Ржецкий. – К., 2003. – 40 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін, докторант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Винниченка.

Гайдай Лариса Володимирівна – старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання. Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.